

सङ्गीतं देशरक्षणाय अपि !!

● (सं) आनन्द: सि.आर्., शिवमोग्गा

भा रतीयेतिहासस्य मध्यकाले चित्रदुर्गनामके संस्थाने सैनिककुटुम्बे जयसिंहः नाम कश्चित् आसीत् । सः खड्गादिभिः रणरङ्गे योद्धुं न इच्छति स्म । गाने वाद्यसङ्गीते च तस्य महती आसक्तिः ।

‘यदि युद्धमेव एषः न जानीयात् तर्हि दुर्गस्य विपत्काले सैनिकस्य पुत्रः सन् कर्तव्यं कथं निर्वहेत्?’ इति चिन्तयन्तः गृहजनाः तस्य विषये असन्तुष्टाः ।

तदर्थं जयसिंहस्य उत्तरम् आसीत् - “देशस्य रक्षणं न केवलं शस्त्रेण एव, अपि तु सङ्गीतेनापि शक्यम् । अवसरे लब्धे सति तदहं निरूपयिष्यामि” इति ।

एकदा दुर्गस्य उपरि आङ्ग्लेयानाम् आक्रमणं सञ्जातम् । दुर्गस्य स्वाधीनीकरणम् असाध्यम् आसीत् । यतो हि दुर्गं तु अत्यन्तं दुर्गमं दृढञ्च आसीत् । दुर्गस्य समीपम् आगमनम् अपि अशक्यम् आसीत् । यतः बाणहस्ताः वीराः तस्य रक्षकाः आसन् ।

अनेके वीराः सैन्यं प्रविष्टवन्तः । प्राणार्पणार्थं सिद्धे तस्मिन् वीराणां सैन्ये सञ्चारं कृत्वा, साहसगीतानि श्रावयित्वा, तेषु उत्साहं धैर्यं च पूरितवान् जयसिंहः । सैन्यं प्रवेष्टव्यम् इति बोधयन् सः बहून् तरुणान् सैन्यप्रवेशाय प्रेरितवान् । एतस्मात् दुर्गस्य सैन्यं द्विगुणितम् अभवत् ।

सर्वमिदं विज्ञातवद्भिः ब्रिटिश्-सैनिकैः निगृहीतो जयसिंहः यदा उच्चाधिकारिणः सम्मुखम् आनीतः तदा उच्चाधिकारी - “अस्मत् सम्मुखे अपि गीतं गायतु” इति आज्ञां कृतवान् । अनन्यगतिकतया जयसिंहेन एतत् अङ्गीकृतम् । ‘अद्य

रात्रौ एव दुर्गस्य मुख्यद्वारस्य पुरतः भवता गातव्यम्’ इति आदिशत् सः अधिकारी ।

‘जयसिंहः यदि दुर्गस्य पुरतः गीतं गायेत् तर्हि तत् आकर्ष्य अन्यत् सैन्यं साहाय्यार्थं समागतं स्यादिति मत्वा मुख्यद्वारम् उद्घाटयेत्’ इति चिन्तनम् आसीत् तस्य आङ्ग्लाधिकारिणः । जयसिंहः एतत् झटिति अवगतवान् । अतः सः दुर्गसैन्यस्य जागरणाय गीतम् आरभत । तस्य तात्पर्यम् अवगच्छता दुर्गसैन्येन जागरणं प्राप्तम् । सैन्यं ब्रिटिशसेनायाः उपरि शरवर्षणम् अकरोत् । एतस्मात् अनेके आङ्ग्लसैनिकाः आहताः अभवन् ।

एतत् लक्षितवान् कुपितः आङ्ग्लसेनापतिः - “किं गायति भवान् ?” इति अपृच्छत् । यावत् जयसिंहः उत्तरं दातुम् उद्युक्तः तावता दुर्गस्य सैन्यं सम्पूर्णं जागरितं सत् ब्रिटिशसेनां नाशयत् युद्धस्य तीव्रताम् अवर्धयत् । दुर्गस्य सेनाधिपतिः उच्चस्वरेण अवदत् - “परिवृत्य गम्यताम् । अन्यथा भवतां सर्वनाशः निश्चितः” इति ।

अनन्यगतिकतया ब्रिटिश्सेना प्रत्यगच्छत् । जनाः जयसिंहं बहुधा अस्तुवन् ।

